

• ANALİZ

Almanya'da Yeni Federal Hükümetin İlk Yüz Günü

M. Erkut Ayvaz

ALMANYA'DA YENİ FEDERAL HÜKÜMETİN İLK YÜZ GÜNÜ

M. ERKUT AYVAZ

COPYRIGHT © 2025

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

ISBN: 978-625-5703-00-2

Editörya: Ebrar Üzümcü, Berrin Çalışkan, Mustafa Said İşeri
Mizanpaj: Erkan Söğüt

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstrasse 1, 10117 Berlin GERMANY
berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM
Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET | 7

GİRİŞ | 8

İÇ POLİTİKADA ÖNE ÇIKAN HUSUSLAR | 9

DIŞ POLİTİKADA ÖNE ÇIKAN HUSUSLAR | 11

Almanya'nın Dış Politikada Yalnızlaşması | 13

**KOALİSYON ORTAKLARI ARASINDAKİ
GÖRÜŞ AYRILIKLARI | 14**

SONUÇ | 17

Bu analizde Almanya'daki yeni koalisyon hükümetinin geride bırakılan yaklaşık üç aylık süreci ele alınmaktadır.

ÖZET

Bu analizde Almanya'daki yeni koalisyon hükümetinin geride bırakılan yaklaşık üç aylık süreci ele alınmaktadır. Ayrıca koalisyonun önümüzdeki aylar ve yıllardaki muhtemel gidişatına yönelik bazı değerlendirmelerde de bulunmaktadır. Böylelikle Mayıs 2025'te göreve gelen Hristiyan Birlik partileri (CDU/CSU) ve Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nden (SPD) oluşan yeni federal hükümetin ve bilhassa Şansölye Friedrich Merz'in (CDU) öncelikli olarak ele aldıkları ve gündemde öne çıkan politika tercihlerine işaret edilmektedir.

Analizde ilk olarak iç politikada öne çıkan bazı adımlarla birlikte yaşanan gelişmeler ve bunların kamuoyundaki olumsuz yankıları üzerinde durulmaktadır. Şansölye Merz özellikle dış politikada liderlik iddiası taşıyan bir profil çizme hedefiyle öne çıksa da bu yönde çabalarının sınırlı bir etkiye dönüştürülebildiği söylenebilir. Koalisyon ortakları CDU/CSU ve SPD bir önceki üç partili kırılğan hükümetin politika tercihlerinden ayrışmayı ve önemli reformları hayata geçirmeyi hedeflemişse de geride bırakılan yaklaşık yüz günde koalisyonda önemli görüş ayrılıkları dikkat çekmiştir.

Alman iç ve dış politikalarındaki gelişmelerin ilerleyen süreçte federal hükümetin geleceği açısından bazı olumsuzlukları beraberinde getirmesi muhtemeldir. Atılacak adımlar kırılğan bir koalisyon intibasını daha da görünür hale getirebilir.

GİRİŞ

Almanya'da 2024'te erken seçimlere gidilmesi kararı alınmış ve 23 Şubat 2025 Federal Meclis erken seçimlerinin ardından iki partili koalisyondan oluşan yeni federal hükümet 6 Mayıs'ta göreve başlamıştır. Almanya'da önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilen Federal Meclis erken seçimleri başta Alman iç siyaseti olmak üzere ülkenin Avrupa ve küresel politikadaki etki ve dönüşüm beklentisi açısından da önem arz etmiştir. Aşırı sağcı Almanya için Alternatif (AfD) partisinin son seçimlerde de yükseliş trendini sürdürerek Alman siyasetinde kalıcı bir konuma yerleşmesi ise merkezde yer aldığı ileri sürülen siyasi partileri gün geçtikçe daha fazla zorluklarla karşı karşıya getirmiştir. Üç partili koalisyonun dağılması ve sonrasındaki azınlık hükümeti süresince özellikle CDU/CSU tarafından bir önceki hükümete eleştiriler yöneltilirken seçim sürecinde kapsamlı vaatlerde bulunulmuştur. Ancak 23 Şubat sonrası yürütülen koalisyon görüşmeleri esnasında uzlaşma hedefiyle ciddi tavizler söz konusu olmuştur. Böylelikle SPD'nin CDU/CSU'dan elde ettiği önemli tavizlerle¹ gündeme gelen koalisyon görüşmelerinin ardından 6 Mayıs itibarıyla Almanya'da yeni bir şansölye yeni bir koalisyon hükümetiyle göreve başlamıştır.

Geride bırakılan yaklaşık ilk yüz günlük süre boyunca koalisyon içerisinde çeşitli görüş ayrılıkları da gündemde önemli bir yer tutmuştur. Buna rağmen

1. M. Erkut Ayvaz, "Almanya'da Koalisyon Görüşmelerinin Ardından Yeni Federal Hükümete Doğru", *SETA Perspektif*, Sayı: 428 (Nisan 2025).

koalisyon liderleri bir önceki hükümetle ayrışma düşüncesiyle yeni koalisyonun kendi arasında ve koalisyon anlaşmasıyla uyumlu hareket ettiğini sıklıkla belirtmeye gayret etmiştir. Ancak gelinen aşamada her iki koalisyon ortağının da spesifik konular etrafında farklı söylem ve beklentilerini dile getirmeye başladıkları gözlenmektedir. Özellikle bir önceki üç partili koalisyon hükümetindeki görüş ayrılıklarının kamuoyu önünde tartışmalara dönüştüğü hatırlandığında mevcut koalisyon hükümetinin de benzer bir akıbetle karşı karşıya gelmesi ihtimali göz ardı edilmemelidir. Geride bırakılan üç ay boyunca genel ve uyumlu bir koalisyon görüntüsü verilmeye gayret edilse de –örneğin elektrik vergisinin azaltılmasına ilişkin ve koalisyon anlaşmasında yer alan spesifik vaatler odağında yaşanan görüş ayrılıklarının yanı sıra– dış politika ve savunma alanlarında SPD ve CDU/CSU arasında görüş ayrılıkları söz konusu olmuştur. Bu durumun kamuoyuna da yansımaları Almanya'nın başta ABD ve Ukrayna ile ilişkilerindeki gelecek adımları ve ayrıca Ortadoğu politikası açılarından da önem arz etmektedir.

Bu analizde Almanya'daki yeni koalisyon hükümetinin geride bırakılan yaklaşık üç aylık süreci ele alınmıştır. Ayrıca koalisyonun önümüzdeki ay ve yıllardaki muhtemel gidişatına yönelik bazı değerlendirmelerde de bulunulmuştur. Böylelikle Mayıs 2025'te göreve gelen CDU/CSU ve SPD'den oluşan yeni federal hükümetin ve bilhassa Şansölye Merz'in öncelikli olarak ele aldıkları ve gündemde öne çıkan politika tercihlerine işaret edilmiştir. İç politikada öne çıkan bazı adımların kamuoyundaki olumsuz etkisi de dikkate alınmıştır. Özellikle Şansölye Merz'in, selefi Olaf Scholz'a (SPD) kıyasla dış politikada daha aktif ve Almanya'yı Avrupa'da ve küresel düzlemde daha görünür kılma çabaları ve bu yönde elde ettiği sonuçlar bir yana genel olarak daha olumlu bir intiba uyandırması dikkate değerdir. Ancak Almanya'nın iddia edilen aksine özellikle örneğin ABD karşısında kendi politika çizgisini kabul ettirmesi veya dengeli bir çerçeveye ulaşılabilmekten ziyade mevcut yaklaşımlarını sürdürdüğü söylenebilir. Bu söylem ile sonuçlar arasındaki uyumsuzluğun Avrupa Birliği (AB) kapsamında da önem atfedilen özellikle güvenlik odaklı gerekçelerden kaynaklandığı ve kısmi söylemsel farklılıklara rağmen bu çizginin sürdürüldüğü unutulmamalıdır.

Geride bırakılan üç ay boyunca genel ve uyumlu bir koalisyon görüntüsü verilmeye gayret edilse de dış politika ve savunma alanlarında SPD ve CDU/CSU arasında görüş ayrılıkları söz konusu olmuştur.

İÇ POLİTİKADA ÖNE ÇIKAN HUSUSLAR

Bir önceki hükümetin 2025 federal bütçesinde uzlaşamaması koalisyonun dağılmasının başlıca nedeni olmuştur.² Buna binaen 6 Mayıs'ta göreve gelen yeni koalisyon henüz tamamlanmamış bütçe sürecini devralarak 2025 bütçesini belirlemek durumunda kalmıştır. Ayrıca 2026 bütçe taslağı üzerinde Temmuz'da koalisyonda

2. M. Erkut Ayvaz, "16 Aralık Güven Oylaması Sonrası Almanya'yı Neler Bekliyor?", Anadolu Ajansı Analiz, 17 Aralık 2024.

uzlaşa sağlanmış,³ Eylül'de ise Federal Mecliste kabul edilmesi hedeflenmektedir. Ancak 2025 bütçesine yönelik dahi şimdiden bazı anlaşmazlıkların gündeme geldiği gözlenmiştir. Örneğin koalisyonun Temmuz başında gerçekleştirdiği bir koalisyon toplantısında sosyal yardım olarak değerlendirilen “vatandaşlık parası”nda (*Bürgergeld*) tasarruf ve elektrik vergisinde indirim düşünülmüştür. Koalisyon ortağı CSU'nun özellikle üzerinde durduğu “annelik emekliliği” (*Mütterrente*) hususunun genişletilmesine ilişkin bir mutabakat sağlanabilirken yine koalisyon anlaşmasında yer almasına rağmen tüm vatandaşlara yönelik elektrik vergisi indirimi ise hayata geçirilmemiştir.⁴ Bu husus SPD ve CDU/CSU arasındaki görüş ayrılıklarını öne çıkarırken bazı CDU'lu eyalet başkanlarının federal hükümetin sözünü tutmadığı eleştirisinde bulunmasına yol açmıştır.⁵

Bir diğer husus bazı önde gelen CDU'lu isimlere yönelik eleştirilerin kamuoyunda bilhassa öne çıkmasıdır. Örneğin Şansölye Angela Merkel (CDU) döneminde görevde bulunan CDU'lu eski Sağlık Bakanı Jens Spahn'ın koronavirüs (Covid-19) salgını dönemindeki faaliyetlerini inceleyen bir rapor, bugünlerde CDU/CSU Federal Meclis grup başkanı olan Spahn'ı oldukça zor durumda bırakarak eleştirilerin odağı haline getirmiştir. Özellikle şansölyenin partisi CDU ve federal milletvekilleri arasındaki iletişim kopukluğunu da belirginleştiren ve sembol isim haline gelen Spahn'ın bu performansı, CDU lideri Merz'in 6 Mayıs'ta ancak ikinci tur oylamada şansölye seçilebilmesi sürecini de akıllara getirmiştir.⁶

Spahn'a yönelik bir diğer olumsuz süreç ise federal hükümet partilerinin desteğinin de gerektiği ve en nihayetinde üçte ikilik meclis çoğunluğunun ihtiyaç duyduğu Federal Anayasa Mahkemesine yönelik yeni üyelerin seçilmesi sürecidir.⁷ Seçime kısa bir süre kala koalisyon ortakları arasında öncesinde anlaşmaya varılan üç isimden SPD'nin desteklediği adaya CDU/CSU'lu bazı muhafazakar milletvekillerinin destek vermeyeceği kamuoyuna yansımıştır. Oluşan bu kriz sebebiyle seçim yaz tatili sonrasına ertelenmiştir. Bu süreçte Sosyal Demokratların koalisyon ortağı Hristiyan Birlik partilerine yönelik güven kaybı yaşamasının yanı sıra CDU/CSU Federal Meclis Grup Başkanı Spahn'ın hem kendi grubuyla sürmekte olan iletişim eksikliğinin görünür hale gelmesi hem de CDU/CSU'nun ikinci kez mevcut koalisyon sürecinde olumsuz bir şekilde öne çıkması dikkatlerden kaçmamıştır. Son olarak 7 Ağustos'ta SPD'nin desteklediği aday CDU/CSU'nun yoğun baskıları sonucu

3. “Almanya’da Şok Bütçe Açığı”, *Hürriyet*, 29 Temmuz 2025.

4. “Koalitionsausschuss: Vorerst keine Senkung der Stromsteuer für Privathaushalte”, *zeit.de*, 3 Temmuz 2025, <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2025-07/koalitionsausschuss-stromsteuer-private-verbraucher-muetterrente>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

5. “CDU-Ministerpräsident Günther: ‘Eigenartige Prioritätensetzung’ der Koalition”, *tagesschau.de*, 4 Temmuz 2025, <https://www.tagesschau.de/inland/debatte-stromsteuer-102.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

6. M. Erkut Ayyavaz, “Almanya’da Yeni Federal Hükümetin Göreve Başlaması”, *SETA Perspektif*, Sayı: 431, (Mayıs 2025).

7. “SPD-Kritik an Spahn: ‘Das ist ein Vertrauensverlust’”, *tagesschau.de*, 14 Temmuz 2025, <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/richterwahl-streit-koalition-100.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

adaylıktan çekilmiştir.⁸ Koalisyondaki görüş ayrılığının belirginleşmesi ve güven kaybının yaşanmasından sorumlu tutulan Spahn'ın görevden alınmasına yönelik çağrılarının yanı sıra Federal Anayasa Mahkemesine yönelik yeni üyelerin seçiminin Ağustos sonunda gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Ancak görüş ayrılıklarının sürebileceği ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

Koalisyon içerisindeki güven sorununun arttığına dair intibaa rağmen Şansölye Merz'in bunu şimdilik görmezden gelmeyi tercih ettiği belirtilmelidir. Henüz erken bir aşama olsa da bir önceki Şansölye Scholz (SPD) liderliğindeki kırılmalı koalisyona dönemine benzer bir görüntünün oluşmaya başladığına dikkat çekenlerin sayısı artmaktadır. Kaldı ki Aralık 2021'de göreve gelen önceki koalisyona hükümeti Şubat 2022'de başlayan Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı sürecinde dahi kamuoyunda oldukça olumlu bir çerçevede değerlendirilmiş ve toplumsal desteğini korumuştur ancak ilerleyen aşamalarda bu destek gerilemiştir.⁹ Bu yüzden mevcut koalisyona hakkında uzun vadeli bir değerlendirme yapmak için zamanın henüz gelmediği belirtilmelidir.

Şansölye Merz'in kendisine yakınlığıyla bilinen Johann Wadepful'u (CDU) dışişleri bakanı olarak belirlemesi, Alman dış politikasındaki değişikliklerin habercisi olarak yorumlanmıştır

DIŞ POLİTİKADA ÖNE ÇIKAN HUSUSLAR

Federal hükümetin göreve gelmesi sonrası dış politikada da önemli hususların gündemde öne çıkması beklenmiştir. Bilhassa şansölye ve dışişleri bakanı makamlarının CDU'lu isimler tarafından temsil edilecek olması ve dolayısıyla geçmişte dışişleri bakanı makamının koalisyona küçük ortağına bırakılması geleneğinin aksine bir tercihte bulunulması, bu alanda da daha farklı ve hatta proaktif adımlarla karşılaşılabilmesi ihtimalini gündeme getirmiştir.

Şansölye Merz'in kendisine yakınlığıyla bilinen Johann Wadepful'u (CDU) dışişleri bakanı olarak belirlemesi, Alman dış politikasındaki değişikliklerin habercisi olarak yorumlanmıştır. Bilhassa ABD ile ilişkiler, Ukrayna'ya devam eden yardımların geleceği, Ortadoğu'ya yönelik Alman dış politika tercihlerinin uluslararası eleştirilerin de odağı haline gelmesi ve AB'nin geleceğine yönelik hususlardaki muhtemel yeni tercihlerin ne olacağı konuları öne çıkmıştır. Göreve gelmesinin ardından ABD'yi ziyaret eden Şansölye Merz, Amerikan Başkanı Donald Trump ile bir araya gelmiş ancak kamuoyunda başarılı bir görüşme gerçekleştirmediğine ilişkin genel anlatı¹⁰ ve kamuoyunda oluşturulan algının ak-

8. "SPD'nin Anayasa Mahkemesi Adayı Çekildi", *Hürriyet*, 8 Ağustos 2025.

9. "ARD-DeutschlandTrend: Mehrheit unterstützt deutschen Ukraine-Kurs", *tagesschau.de*, 3 Mart 2022, <https://www.tagesschau.de/inland/deutschlandtrend/deutschlandtrend-2925.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

10. "Reaktionen auf Antrittsbesuch: Erleichterung über 'guten Draht' zwischen Merz und Trump", *zeit.de*, 6 Haziran 2025, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2025-06/reaktionen-merz-trump-washington-norbert-roettgen>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

Almanya uluslararası muhatapları nezdinde inandırıcılığını kaybetme aşamasına gelmekte ve küresel anlamda daha da yalnızlaşma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

sine fiilen ABD başkanının söylem ve yaklaşımını bir nevi alttan alma dışında aktif bir tutum sergileyememiştir. Özellikle 28 Şubat'ta Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski ile Trump arasında yaşanan tartışmanın benzerinin tekrarlanmaması için Alman tarafının son derece pasif bir görüntüyü "başarı" addetmesi dikkatlerden kaçmamıştır. Bu durum başta Almanya'daki medya çevreleri ve hükümet mensupları olmak üzere çeşitli kesimlerin yeni şansölyenin başarılı bir ziyaret gerçekleştirdiği yönündeki söylemine katkı sunmasıyla daha da ilginç bir hal almıştır. Bazı istisnai sesler dışında görüşme kamuoyunda başarılı olarak öne çıkarılmıştır. Buna sebep olarak ise şansölyenin son derece sönük kalsa da, örneğin ABD ve Ukrayna devlet başkanları arasındaki görüş ayrılıklarının dönüştüğü benzer bir tartışmaya neden olmaması gösterilmiştir. Ancak bu yaklaşım Alman dış politikasının küresel sınırlılığını daha da görünür hale getirmiştir.

Benzer şekilde Trump'ın NATO ülkelerinin savunma bütçesini gayrisafi yurt içi hasılasının yüzde 2'si yerine yüzde 5 seviyesine yükseltme çağrısına –geçmişte Almanya'da bu kapsamdaki bir artış düşünülemez olsa da– CDU/CSU tarafından destek verilmiştir.¹¹ SPD ise genel olarak 2032'ye kadar kademeli bir savunma bütçesi artışını desteklese de yüzde 5 talebine daha eleştirel yaklaşmaktadır.¹² Almanya'nın bu kapsamdaki ciddi bir savunma artışını ilerleyen yıllarda nasıl finanse edeceği ve hangi borç miktarını bu hedefler doğrultusunda kullanacağı tartışmalara neden olabilecektir. Şimdilik güvenlik temelindeki bu konuda da somut bir yol haritasının kamuoyuyla paylaşılmasından ziyade bazı istisnai bütçe odaklı artış hedefleri dillendirilmektedir. Ayrıca Beyaz Saray ile uyumlu bir söylem ve görüntü daha öncelikli bir şekilde öne çıkarılmaktadır.

27 Temmuz 2025'te ABD ile AB arasında sağlanan gümrük anlaşması da olumsuz bir etki oluşturmuştur. ABD başkanının AB ile gerçekleştirdiği bu anlaşma esasen Birliğin oldukça aleyhinde sonuçlanıp AB'ye yüzde 15 gümrük vergisi uygulanmasını öngördüğü için özellikle Alman ekonomi çevrelerinde olmak üzere olumsuz karşılanmıştır.¹³ Buna rağmen tek taraflı avantajları olduğu belirgin olan gümrük anlaşmasının daha olumsuz sonuçlanabileceği varsayımıyla özellikle siyasi çevrelerde çekingen bir tutum sergilenmiş ve anlaşmanın başarılı olduğu izlenimi öne çıkarılmaya çalışılmıştır.

11. "Fünf Prozent für Verteidigung: Nato-Beitrag: Wadepul für Trump-Vorschlag", zdfheute.de, 15 Mayıs 2025, <https://www.zdfheute.de/politik/deutschland/wadepul-verteidigung-wehretat-100.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

12. "Debatte über Militärausgaben: Verteidigungsminister Pistorius skeptisch gegenüber fünf Prozent-Ziel", deutschlandfunk.de, 15 Mayıs 2025, <https://www.deutschlandfunk.de/verteidigungsminister-pistorius-skeptisch-gegenueber-fuenf-prozent-ziel-100.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

13. "Zollkonflikt: Kritik in der EU an 'unausgewogener' Einigung mit den USA", deutschlandfunk.de, 28 Temmuz 2025, <https://www.deutschlandfunk.de/kritik-in-der-eu-an-unausgewogener-einigung-mit-den-usa-100.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

ALMANYA'NIN DIŞ POLİTİKADA YALNIZLAŞMASI

Dış politika ve küresel düzlemde Almanya'ya yöneltilen eleştirilerden biri hem geçmiş hem de mevcut federal hükümetin İsrail'e yönelik yaklaşımıdır. İsrail'in Gazze'de sürdürdüğü saldırıların ve dayattığı kıtlığın hem Alman hem de uluslararası kamuoyunda yoğun eleştirilere neden olmasına rağmen başta şansölye, dışişleri bakanı ve koalisyonun diğer ortakları bu konuda yalnızca kısmi ve çekingen eleştirilerde bulunmuştur. Bu tutum koalisyonun geçmişte de olduğu gibi ve esasında bir devamlılığı teşkil eden genel dış politikasındaki inandırıcılık sorununu daha da pekiştirmiştir. Almanya uluslararası muhatapları nezdinde inandırıcılığını kaybetme aşamasına gelmekte ve küresel anlamda daha da yalnızlaşma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Koalisyon ortaklarında ve genel olarak Alman siyasetinde bir farkındalık meydana getirmekten ziyade mevcut politikaların bazı yetersiz manevralar dışında sürdürüldüğü gözlenmiştir.

Şansölye Merz, sefeli Scholz'a kıyasla kısmen daha somut eleştirilere yönelmiştir. Merz, İsrail ordusunun Gazze'de gerçekleştirdiği yoğun saldırılara ilişkin "Şu anda yaşananların artık anlaşılabilir olmadığını açıkça söylemem gereken zamanın geldiğini hissettim ve hala da hissediyorum"¹⁴ ifadesini kullanmıştır. Mayıs'taki bu kısmi söylem değişikliği Alman kamuoyunda bir politika değişikliğinin oluşabileceği beklentisine neden olmuştur. Ancak sonraki süreçte İsrail saldırıları devam etmesine rağmen somut bir politika değişikliği hayata geçirilmemiştir. Bu süreçte federal hükümet ayrıca tarihsel sebepleri ileri sürerek bir nevi pasif tutumunu gerekçelendiren eğilimini fiilen sürdürerek İsrail'e yönelik eleştirilerini daha somut bir şekilde dile getirebilen diğer Batılı ve AB üyesi ülkelerle dahi aynı safta yer alamamıştır.¹⁵

Bazı Avrupalı ülkelerin attıkları adımlar¹⁶ ve çağrılara ilaveten son olarak Fransa ve Birleşik Krallık'ın Eylül'de Filistin'i devlet olarak tanıyacakları ve muhtemel tanıma yönündeki adımları¹⁷ Almanya'da da yankılanmış ancak hükümette bir politika değişikliğine neden olmamıştır. Böylelikle Almanya'nın Batılı ülkeler nezdinde de yalnızlaşması ve daha da izole olması süreci devam ettirmiştir. Federal hükümet tarafından Temmuz sonu yapılan açıklamalarda bir politika değişikliğine gidilmeyeceği belirtilse de¹⁸ son olarak İsrail'in Gazze'ye

14. Cüneyt Karadağ, "Almanya Başbakanı Merz: 'Gazze'de Yaşayan Sivil Halkın Çektiği Korkunç Acılar Bizi Dehşete Düşürüyor'", Anadolu Ajansı, 27 Mayıs 2025.

15. "Humanitäre Katastrophe in Gaza: Friedrich Merz rechtfertigt Ablehnung internationaler Gaza-Erklärung", zeit.de, 22 Temmuz 2025, <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2025-07/friedrich-merz-gaza-israel-krieg-appell>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

16. Şenhan Bolelli, "İspanya Dışişleri Bakanı Albares, İsrail'in Gazze'ye Yönelik Saldırıları Sert Dille Kınadı", Anadolu Ajansı, 18 Mayıs 2025.

17. "Macron Filistin'i Tanıdı: Karar Batı'da Deprem Etkisi Yarattı! Almanya ve İngiltere Zor Durumda", *Hürriyet*, 25 Temmuz 2025.

18. "Krieg in Nahost: Außenminister Wadehul verteidigt Enthaltung beim Gaza-Appell", spiegel.de, 23 Temmuz 2025, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/johann-wadehul-aussenminister-verteidigt-enthaltung-beim-gaza-appell-a-53143be2-b245-44d4-9c68-a6d4558ec6f1>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

yönelik saldırılarını artırma kararı aldığı 8 Ağustos itibarıyla Alman hükümeti kısmi bir politika değişikliğine gitmiştir. Şansölye Merz tarafından yapılan açıklamada İsrail'e yönelik genel olarak Almanya'nın desteği sürecektir olsa da Gazze'de kullanılacak askeri teçhizat ihracatının bir sonraki duyuruya kadar durdurulacağı belirtilmiştir.¹⁹

Yeni koalisyon hükümetinin Ukrayna konusunda da bir önceki hükümetten farklı adımlar atacağına yönelik söylemleri yalnızca bazı sembolik girişimlerle sınırlı kalmıştır. Örneğin henüz ana muhalefet lideriyken sıklıkla Ukrayna'ya Taurus seyir füzelerinin gönderilmesi çağrısında bulunan Merz şansölye seçilmesinin ardından ise bu konuda da somut bir adım atmamış ve bu vaadini de hayata geçirmemiştir. Koalisyon ortağı SPD'nin konuya ilişkin çekinceli yaklaşımı ve güncel anketlerde Alman toplumunun çoğunluğunun da Taurus füzelerinin Ukrayna'ya gönderilmesine karşı olması²⁰ Merz'i tutumunda bir revizyona itmiş olabilir. Ancak konuya yönelik soruların da somut olarak yanıtlanmaması Merz ve koalisyonunun inandırıcılığını zedelemiştir.

KOALİSYON ORTAKLARI ARASINDAKİ GÖRÜŞ AYRILIKLARI

Koalisyonun iç ve dış politikalarda geride bırakılan üç ayda üzerinde durduğu ve kamuoyunda öne çıkan hususların yanı sıra bazı somut görüş ayrılıklarının da kamuoyuna yansdığı söylenebilir. Ancak bir önceki hükümetin sürekli bir tartışma içerisinde olduğu görüntüsünün aksine yeni hükümet daha uyumlu ve sorunları çözüme odaklı bir iş birliği üzerinde durmaya, en azından söylemsel olarak bunu dillendirmeye çalıştığı dikkat çekmektedir. Buna rağmen bazı konuların ortaklar arasında farklı değerlendirildiği ve görüş ayrılıklarının son derece dikkat çekici bir şekilde kamuoyuna yansdığı belirtilmelidir.

Örneğin Taurus seyir füzelerinin Ukrayna'ya gönderilmesi uzun süredir tartışma konusu olmuş ve mevcut iki partili koalisyonda da görüş ayrılıklarına yol açmıştır. Ayrıca her ne kadar federal savunma bakanı (SPD) ve şansölye (CDU) tarafından gündeme getirilmiş olsa da savunma harcamalarının yüzde 5'e çıkarılması hususuna ilişkin de farklı pozisyonlar söz konusudur. Bu çerçevede koalisyon ortağı SPD'de bazı siyasetçiler mevcut eğilim ve karar başta olmak üzere artan silahlanma hedeflerine karşı çıkararak daha fazla diplomasi yanlısı olduklarını bir manifestoyla kamuoyuna duyurmuştur.²¹ Bu yöndeki eleştiri ve endişelere mukabil SPD'li Federal Savunma Bakanı Boris

19. "Almanya'dan Kritik İsrail Kararı", *Hürriyet*, 8 Ağustos 2025.

20. Erbil Başay, "Almanya'da Halkın Çoğunluğu Ukrayna'ya Taurus Füzelerinin Sağlanmasına Karşı", *Anadolu Ajansı*, 4 Haziran 2025.

21. "Manifest' aus der SPD: Friedensinitiative oder Wunschdenken?", *deutschlandfunk.de*, 12 Haziran 2025, <https://www.deutschlandfunk.de/manifest-spd-linke-aufreueung-diplomatie-100.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

Pistorius yüzde 5 rakamının Trump'a yönelik bir taviz olmadığını ve görece olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.²² Ayrıca SPD Federal Meclis Grup Başkanı Matthias Miersch'in kamuoyundaki "yüzde 5 tartışmalarıyla bir yere varılamayacağını" ileri sürdüğü de belirtilmelidir.²³ Bu yöndeki açıklamalarla SPD içerisindeki görüş ayrılıkları kısmen giderilmeye çalışılsa da koalisyon ortağı CDU/CSU'nun tutumunun domine edici olacağı söylenebilir. Savunma alanında ileriye dönük atılması beklenen adımların (örneğin Şansölye Merz'in Mayıs'taki bir açıklamasında "Almanya'yı Avrupa'nın en güçlü konvansiyonel ordusu haline getireceklerini" söylemesi)²⁴ ve bu sürecin finanse edilmesine ilişkin hususların önümüzdeki süreçte gündemde önemli bir yer tutması olasıdır. Bu hususun koalisyon ortakları arasında, ayrıca gündeme gelmesi beklenen zorunlu askerlik tartışmaları²⁵ vesilesiyle daha yoğun ele alınması muhtemeldir.

Bu örneklerin dışında SPD ve CDU/CSU'lu siyasiler Federal Anayasa Mahkemesine yeni üyelerin seçimi gibi daha önce de işaret edilen konularda görüş ayrılıkları yaşamışlar; koalisyon anlaşmasında mutabık kalmış olsalar da bazı hususları kamuoyu önünde bariz bir şekilde tartışmışlardır. Örneğin SPD'li Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanı Bärbel Bas başta memurların da zorunlu olarak emeklilik sigortasına dahil edilmesi gerektiğini savunmuş ancak bu yaklaşım koalisyon ortağı CDU/CSU tarafından koalisyon anlaşmasında yer almadığına işaret edilerek reddedilmiştir.²⁶ Bir diğer husus Tedarik Zincirleri Yasası'na yönelik koalisyon ortaklarının farklılaşan yaklaşımlarının²⁷ yanı sıra örneğin son olarak CSU lideri ve Bavyera Eyaleti Başbakanı Markus Söder'in Ukraynalılara yapılan vatandaşlık parası adlı sosyal yardıma ilişkin açıklamasıdır. Söder, vatandaşlık parasının koalisyon anlaşmasındaki ilgili mutabakata aykırı biçimde yalnızca 1 Nisan 2025'ten sonra Almanya'ya gelen Ukraynalılara değil daha önce ülkeye gelmiş olanlara da ödenmemesi gerektiğini savunmuştur. CSU'nun bu tutumu ise SPD tarafından kabul görmezken bu konu da kamuoyu önünde tartışılmıştır.²⁸

Almanya'nın İsrail'in Gazze'ye devam eden saldırılarına ilişkin tutumunun da hem koalisyon hem de genel olarak Alman kamuoyunda tartışmalara neden olduğu söylenmelidir. İlk olarak koalisyon ortağı SPD'nin Federal Meclis Grubu,

22. "Pistorius zum Nato-Gipfel: 'Artikel 5 immer eine Interpretationsfrage'", zdfheute.de, 25 Haziran 2025, <https://www.zdfheute.de/politik/ausland/pistorius-nato-gipfel-buendnisfall-bundeswehr-100.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

23. "Miersch zu Verteidigungsausgaben: 'Die Prozentdiskussion bringt uns nicht weiter'", tagesschau.de, 1 Haziran 2025, <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/miersch-verteidigung-ausgaben-100.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

24. "Almanya Başbakanı Merz: Orduyu Güçlendirmek Birinci Önceliğimiz", NTV, 14 Mayıs 2025.

25. Ahmet Külahçı, "Zorunlu Askerliğe Dönüş", *Hürriyet*, 11 Haziran 2025.

26. "Einbeziehung von Beamten: Union lehnt Bas-Vorstoß zur Rente ab", tagesschau.de, 11 Mayıs 2025, <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/bas-rente-beamte-102.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

27. Martin Rottach, "Pläne der neuen Regierung: Neuer Streit über die Lieferkettenrichtlinie?", tagesschau.de, 14 Mayıs 2025, <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/weltwirtschaft/lieferketten-reform-koalition-100.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

28. "Alman Siyasetinde 'Yurttaş Parası' Tartışması", *Hürriyet*, 5 Ağustos 2025.

federal hükümete Gazze konusunda İsrail'e karşı daha net ve kararlı bir tutum alması çağrısı yapmıştır. SPD'li federal milletvekilleri ayrıca Avrupalı ortaklarla birlikte hareket edilmesi ve bir politika değişikliği talebinde bulunarak örneğin İsrail'e yönelik silah ihracatının durdurulması çağrısında bulunmuştur.²⁹ Kamuoyunda uzun bir süredir federal hükümet başta olmak üzere Almanya'nın da İsrail'e yönelik silah desteği sebebiyle ileri bir süreçte hukuki sorumlulukla karşı karşıya kalabileceği çekince ve endişelerine –şimdilik sınırlı çevrelerde ve oldukça kısık bir sesle olsa da– zaman zaman işaret edilmektedir.

Dışişleri Bakanlığında bilhassa genç diplomatların Alman Dışişleri Bakanı Wadepuhl'a federal hükümetin İsrail politikasına ilişkin endişe ve eleştirilerini iletmesi de bu çerçevede kamuoyunda yankılanmıştır.³⁰ Şansölye Merz'in 8 Ağustos'ta duyurduğu kısmi silah ambargosu kararına SPD'den destek gelirken “Eğer ileride yargı süreçleri olursa biz de federal hükümet olarak kendimizi suç ortağı yapmadığımızdan emin olmalıyız”³¹ ifadesine de yer verilmiştir. Ancak bu defa CDU'nun kardeş partisi CSU'dan Merz'in –hükümetin temel İsrail politikasında bir değişikliğin olmadığı vurgulanmasına rağmen– kısmi silah ambargosu kararına yönelik yoğun eleştiriler yöneltilmiştir.³²

Koalisyon içerisinde görüş ayrılıkları ve iletişim eksikliğinin belirginleştiği bir diğer alan göçle ilgilidir. Almanya'ya düzensiz göçü önleme hedefiyle yeni Federal İçişleri Bakanı Alexander Dobrindt (CSU) tarafından hayata geçirilen ve Eylül sonrasında sürdürülmesinde ısrarcı olunan Almanya sınırlarındaki polis kontrolleri³³ koalisyon içerisinde ve genel olarak Alman kamuoyunda görüş ayrılıklarına neden olmaktadır.³⁴ Bilhassa bu adımların Almanya'nın doğu komşusu Polonya'da da tepkilere yol açtığı ve Berlin'e yönelik bir misilleme adımı olarak sınırlarda benzer kontrollerin başlatıldığı belirtilmelidir.³⁵ Schengen Anlaşması ile uyumlu ama hukuki olup olmadığı noktasında tartışmalara neden olan³⁶ bu adımların sürdürülmesi durumunda AB kapsamında daha da zorlu bir aşamaya geçilmesi muhtemeldir. Alman toplumunun genel olarak göç konusunda daha katı olarak değerlendirilen bu adımları desteklediği ve yeni hükümetin de bu

29. “Gaza-Erklärung von 28 Staaten: SPD-Fraktion fordert mehr Druck auf Israel”, tagesschau.de, 22 Temmuz 2025, <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/spd-fraktion-israel-gaza-100.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

30. “Krieg im Gazastreifen: 130 Diplomaten fordern einen härteren Israelkurs der Bundesregierung”, zeit.de, 24 Temmuz 2025, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2025-07/auswaertiges-amt-diplomaten-fordern-haerteren-israel-kurs>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

31. “Bas im ARD-Sommerinterview: ‘Das ist ein massives Demokratieproblem’”, tagesschau.de, 10 Ağustos 2025, <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/baerbel-bas-sommerinterview-100.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

32. “Merz'den Almanya'nın İsrail'e Silah İhracatını Durdurmasına İlişkin Eleştirilere Yanıt”, *Hürriyet*, 10 Ağustos 2025.

33. “Migration: Dobrindt kündigt Verlängerung von Grenzkontrollen an”, deutschlandfunk.de, 7 Ağustos 2025, <https://www.deutschlandfunk.de/dobrindt-kuendigt-verlaengerung-von-grenzkontrollen-an-104.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

34. “SPD gegen Zurückweisungen: Wo ist die Grenze an den Grenzen?”, tagesschau.de, 10 Mayıs 2025, <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/grenzkontrollen-dobrindt-100.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

35. “Polonya'dan Almanya'ya Sert Yanıt: Sınır Kontrolleri Başlıyor”, *Hürriyet*, 2 Temmuz 2025.

36. “Trotz Gerichtsentscheid: Dobrindt hält an Zurückweisung von Asylsuchenden fest”, deutschlandfunk.de, 2 Haziran 2025, <https://www.deutschlandfunk.de/dobrindt-haelt-an-zurueckweisung-von-asylsuchenden-fest-100.html>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

adımları başarıyla gerçekleştirdiği ileri sürülmektedir. Ancak mevcut aşamada bu adımların sembolik anlamı dışında bir işlevi olmamakla birlikte sınırlardaki göçmen sayısının azalmasının temel nedenlerinden birinin önceki koalisyon hükümeti tarafından alınan spesifik kararların yansımaları olduğu ileri sürülmektedir. Bundan dolayı mevcut koalisyonun adımlarının daha da sembolik bir seviyeye gerilediğine işaret edilmektedir.

SONUÇ

Mayıs itibarıyla göreve başlayan Almanya'daki yeni federal hükümetin ilk yüz gününde hayata geçirdiği bazı ekonomik zorlukları kolaylaştırıcı adımların ardından yaz tatili sonrası diğer öncelikli reformlara yönelmesi beklenmektedir. Ancak bu noktada öne çıkan hedeflerden örneğin başta emeklilik reformu, borç freni ve vatandaşlık parası gibi reform girişimlerinde görüş ayrılıklarının ortaya çıkması mümkündür. Bakanlıkların ilgili hususlardaki farklı eğilimlerinden anlaşıldığı üzere bu yönde bazı sinyaller gözlenmektedir. Görüş ayrılıklarının 2025 ve 2026 bütçelerinin Federal Meclis süreçlerinde de yaşanması muhtemeldir. Ayrıca vurgulanmalıdır ki bazı reformların hayata geçirilmesi için Federal Mecliste üçte ikilik çoğunluk gerekmektedir. Bu nedenle SPD ve CDU/CSU'nun muhalefette yer alan Yeşiller'in yanı sıra Sol Parti ile de uzlaşması gerekmektedir. Özellikle CDU/CSU'nun Sol Parti ile iş birliği yapmama ilkesini –bir kez daha– rafa kaldırması olasılığının inandırıcılık sorununu daha da derinleştirme beklenbilir.

Almanya'yı da etkileyecek olan ABD-AB gümrük anlaşmasının Alman ekonomi çevreleri tarafından da eleştirildiği unutulmamalıdır. Her ne kadar anlaşma kamuoyunda acı bir uzlaşma reçetesi olarak değerlendirilse de ileriye dönük Alman ekonomisine muhtemel olumsuz etkilerinin tespiti için henüz erken bir aşamadır.

Alman dış politikasında yakın gelecekte başta Fransa ile bazı ortak savunma projelerinin uyumsuzlukla sonuçlanma ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Ayrıca Filistin devletinin tanınması ve İsrail'in Gazze'deki saldırılarını artırması gibi gelişmeler Fransa'nın ve muhtemelen Birleşik Krallık ile Kanada'nın Eylül itibarıyla atacağı adımlarla birlikte Almanya'nın uluslararası arenada daha izole bir konuma gelmesine yol açabilir. Almanya'nın özellikle bu husustaki –son olarak koalisyon içerisinde de tartışmalara neden olan kısmi silah ambargosu kararı dışındaki– tutumu hem koalisyonda hem de AB'deki görüş ayrılıklarını daha belirgin hale getirebilecektir.

Tüm bu hususlardaki muhtemel etkiler koalisyonun geleceği açısından bazı olumsuzlukları da beraberinde getirebilir. Unutulmaması gerekir ki mevcut federal hükümetin lideri Şansölye Merz kritik tavizler verilerek ikinci tur oylama sonrasında göreve gelebilmiştir. Dolayısıyla bununla irtibatlı güncel bir trende de işaret etmek mümkündür. Örneğin Federal Anayasa Mahkemesine yönelik

yeni üyelerin seçiminde koalisyonu destekleyen federal milletvekillerin çoğunluğunun desteğinin sağlanamayacağı endişesiyle seçim ertelenmiştir. İlerleyen süreçte benzer şekilde koalisyon ortağı partilerin yönetimleri, Federal Meclis grupları ve ilgili federal milletvekilleri arasında görüş ayrılıkları ve iletişim eksikliklerinin artması olasıdır. CDU/CSU'daki bu güncel trendin yanı sıra SPD'de de spesifik konulara ilişkin bariz görüş ayrılıkları ve partinin sürekli gerilemesini önleyebilecek yeni bir yön arayışının son parti kongresinin ardından sürdüğü görülmektedir. Ayrıca SPD eş genel başkanları ile CDU Genel Başkanı Merz arasındaki görece uyum, koalisyon hükümetinin tüm bileşenlerinin benzer bir uyum sergileyeceğini garanti etmemektedir.

Tüm bu hususlar genel olarak koalisyonun toplum nezdindeki desteğine de olumsuz yansımaktadır. AfD'nin güncel anketlerde zaman zaman birinci sırada yer alması koalisyona yönelik arzulan olumlu algının oluşamamasının bir yansımasıdır. SPD geride bırakılan üç aylık süreçte son Federal Meclis seçim sonuçlarındaki tarihi hüsranınin daha da gerisine düşmüştür. Güncel anketlerde yüzde 13 civarına kadar gerilemesi³⁷ koalisyonun toplumdaki karşılığı hakkında önemli bir ipucu vermektedir. Her ne kadar şansölyenin partisi CDU/CSU'nun son seçimlerdeki oy oranını koruduğu ileri sürülse de güncel anketlerin genel olarak koalisyona ve şansölyenin bizzat şahsına yönelik güven ve memnuniyetin belirgin şekilde gerilediğini göstermesi dikkate değerdir.³⁸

37. "ARD-"Deutschlandtrend": SPD fällt in Umfrage auf schwächsten Wert seit 2020", zeit.de, 3 Temmuz 2025, <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2025-07/ard-deutschlandtrend-umfrage-spd-schlechtester-wert-seit-2020>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025).

38. "Almanya'da Hükümetten Memnuniyet Diplerle", *Hürriyet*, 10 Ağustos 2025.

M. ERKUT AYVAZ

Friedrich Alexander Üniversitesi Erlangen-Nürnberg (Almanya) Siyaset Bilimi ve Kamu Hukuku bölümlerinden mezun oldu. DAAD bursuyla Duke University (ABD) Siyaset Bilimi departmanında 2012-2013 arasında eğitim aldı. ABD dönüşü Erlangen-Nürnberg Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde master tezini bitirmesini müteakip mezun oldu. Çeşitli dergi, ulusal gazete ve örneğin Anadolu Ajansı gibi platformlarda yayımlanmış makale ve yazıları bulunan Ayvaz, Otto-Friedrich-Universität Bamberg'te (Almanya) doktora çalışmalarını sürdürmektedir. SETA Vakfı'nın Berlin temsilciliğinde araştırma direktörü olarak görev yapmakta olan Ayvaz çalışmalarında Alman iç, dış ve güvenlik siyasetinin yanı sıra Türk-Alman ilişkilerine odaklanmaktadır. Hükümet sistemleri ve Türk iç siyaseti gibi alanlarda çeşitli yayınları bulunmaktadır. Alman iç ve dış politikalarının yanı sıra Türk-Alman ilişkilerini ele aldığı çok sayıda makale, görüş yazısı ve analizleri yayımlanmıştır.

Almanya'da Yeni Federal Hükümetin İlk Yüz Günü

M. Erkut Ayvaz

Bu analizde Almanya'daki yeni koalisyon hükümetinin geride bırakılan yaklaşık üç aylık süreci ele alınmaktadır. Ayrıca koalisyonun önümüzdeki aylar ve yıllardaki muhtemel gidişatına yönelik bazı değerlendirmelerde de bulunmaktadır. Böylelikle Mayıs 2025'te göreve gelen Hristiyan Birlik partileri (CDU/CSU) ve Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nden (SPD) oluşan yeni federal hükümetin ve bilhassa Şansölye Friedrich Merz'in (CDU) öncelikli olarak ele aldıkları ve gündemde öne çıkan politika tercihlerine işaret edilmektedir.

Analizde ilk olarak iç politikada öne çıkan bazı adımlarla birlikte yaşanan gelişmeler ve bunların kamuoyundaki olumsuz yankıları üzerinde durulmaktadır. Şansölye Merz özellikle dış politikada liderlik iddiası taşıyan bir profil çizme hedefiyle öne çıksa da bu yönde çabalarının sınırlı bir etkiye dönüştürülebildiği söylenebilir. Koalisyon ortakları CDU/CSU ve SPD bir önceki üç partili kırılgan hükümetin politika tercihlerinden ayrışmayı ve önemli reformları hayata geçirmeyi hedeflemişse de geride bırakılan yaklaşık ilk yüz günde koalisyonda önemli görüş ayrılıkları dikkat çekmiştir.

Alman iç ve dış politikalarındaki gelişmelerin ilerleyen süreçte federal hükümetin geleceği açısından bazı olumsuzlukları beraberinde getirmesi muhtemeldir. Atılacak adımlar kırılgan bir koalisyon intibasını daha da görünür hale getirebilir.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN

www.setav.org